

FONDATORUL POLITEHNICII

Acad. **Ion TIGHINEANU**

Dr. hab. **Veaceslav URSACHI**

În acest an, comunitatea academică din Republica Moldova și din alte țări celebrează 90 de ani de la nașterea regretatului academician Sergiu Rădăuțanu, savant remarcabil, organizator al cercetării științifice și al învățământului tehnic superior, om politic și de o mare cultură, adevărat patriot al neamului.

S-a născut la 17 iunie 1926 în Chișinău într-o familie de intelectuali. Tatăl său, Ion Rădăuțanu, a fost profesor de matematica și franceza cu două facultăți absolvite, iar mama, Nina Rădăuțanu – absolventă a conservatorului. Background-ul genetic, în paralel cu munca-i asiduă și perseverența demonstrate în cursul întregii vieți, au constituit cheia succesului și a realizărilor impunătoare ale academicianului Sergiu Rădăuțanu.

Sergiu Rădăuțanu și-a început studiile la Liceul „B. P. Hașdeu” din Chișinău în perioada interbelică, dar evenimentele din vara anului 1940, urmate de calamitățile celui de-al Doilea Război Mondial, l-au împiedicat să-și finalizeze studiile. Anul 1940 a fost unul de calvar pentru familia Rădăuțanu, ea având la dispoziție doar o singura zi pentru a decide retragerea sau nu în România. Familia a rămas pe pământul natal, în pofida tuturor intemperiilor care au urmat. Cea mai mare nenorocire a fost dispariția, în primul an de război, a tatălui Ion pe unul din fronturile Ucrainei, rămânând incerte circumstanțele și locul acelei tragedii. Ca urmare, la vârsta de doar 15 ani, Sergiu Rădăuțanu s-a pomenit cap de familie, avându-i în grijă pe mama, bunica și un frate mai mic.

În aceste condiții dificile, el și-a reluat studiile liceale întrerupte de război. După șapte clase de liceu a urmat serviciul militar. Se demobilizează în 1950 și, fiind același unic sprijin pentru mama și bunica sa suferinde, se înmatriculează la specialitatea de fizică a Universității din Chișinău, îmbinând sărăcia neagră cu învățătura.

După absolvirea cu mențiune a Universității de Stat din Moldova, în anul 1955, a început ascensiunea vertiginoasă a lui Sergiu Rădăuțanu. Încă din anul trei de studii la universitate s-a încadrat în activități de cercetare științifică sub conducerea ilustrului pedagog și cercetător Mihail Cot. A urmat doctorantura la Institutul de Fizică și Tehnică „A. F. Ioffe” din Sankt-Petersburg în Laboratorul Electronica Semiconducto- rilor condus de renumitul savant Dmitrii Nasledov, la-

Academicianul Sergiu RĂDĂUȚANU
(17.06.1926 – 6.03.1998)

ureat al premiilor de stat ale URSS. Acest laborator era cunoscut la scară mondială în domeniul materialelor semiconductoare. În perioada de dominație totală în electronică a semiconducto- rilor elementari (siliciul și germaniul), în laboratorul dat s-a inițiat dezvoltarea unei direcții noi de cercetare a semiconducto- rilor compuși, în primul rând a semiconducto- rilor III-V și a soluțiilor solide în baza lor.

Tânărul savant, doctorandul Sergiu Rădăuțanu, sub conducerea prof. Nina Goriunova, a dezvoltat această direcție de cercetare, contribuind la extinderea spectrului de semiconductori către compușii ternari. La 26 ianuarie 1959 el a susținut cu brio teza de doctor în științe în domeniul tehnologiilor soluțiilor solide în sistemele $\text{InAs-In}_2\text{Se}_3$ și $\text{InAs-In}_2\text{Te}_3$.

Revenind la Chișinău, Sergiu Rădăuțanu a dezvoltat această direcție de cercetare și a fondat școala științifică a materialelor semiconductoare ternare și multi- nare, inițial în cadrul Secției de Fizică și Matematică a Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, iar din 1961 în cadrul Laboratorului Compușilor Semiconductori de la Institutul de Fizică și Matematică.

Din 1964 porcede la crearea operei principale a vieții sale – Institutul Politehnic din Chișinău, actual- mente Universitatea Tehnică a Moldovei. La începutul anilor 1960, o parte din conducerea republicii conștientiza necesitatea dezvoltării industriale și creării uzinelor noi. Devenea extrem de acută problema pregătirii cadrelor ingineresti de înaltă calificare. După consultările autorităților republicane cu cele centrale de la Moscova, la 13 martie 1964, a fost emisă o hotărâre a Guvernului URSS cu privire la fondarea In- stitutul Politehnic din Chișinău în baza specialităților

ingineresti și economice de la Universitatea de Stat și Institutul Agricol. Un mare rol în luarea acestei decizii îi revine lui Anatol Corobceanu, vicepreședintele guvernului RSSM. Anume Anatol Corobceanu l-a propus pe Sergiu Rădăuțanu, savant deja cunoscut și activist energetic, pentru această funcție, dar l-a și susținut ulterior în activitatea sa deloc ușoară.

Fiind numit în poziția de rector, Sergiu Rădăuțanu a început cu o energie inimaginabilă crearea Politehnicii din Chișinău. Dumitru Batâr, doctor habilitat în chimie, unul dintre cei mai prolifici cunoscători ai istoriei științei naționale, afirma pe bună dreptate că „numele academicianului Sergiu Rădăuțanu, primul rector la Politehnică, fondatorul și creierul ei timp de 10 ani, se înscrie cu litere de aur în anele istoriei acestei instituții”. Demonstrând capacități extraordinare de manager, rectorul Sergiu Rădăuțanu a făcut posibil ca doar în câteva luni Politehnica să prindă viață și să înceapă un proces de studii foarte bine pus la punct, de la 1 septembrie 1964.

Pe cât de larg era orizontul de cultură al rectorului Sergiu Rădăuțanu, pe atât de diverse și multiple erau activitățile sale la Institutul Politehnic. A reușit să atragă un șir de persoane înalt calificate din toate instituțiile de învățământ din republică, care au format nucleul institutului, a obținut posturi prin cumul pentru un șir de savanți de forță de la Academia de Științe, a angajat o serie de specialiști care făcuseră studii în Rusia. Prin aceste acțiuni a fost creat un colectiv care „acțiunea sincronizat, iar rectorul era în perfectă armonie cu subalternii”, potrivit prof. Aurel Marinciuc, colegul academicianului și unul dintre primii șefi de catedră și decani de facultate din cadrul Politehnicii. O atenție deosebită a fost acordată deschiderii laboratoarelor de cercetare, printre care și a Laboratorului Industrial de Microelectronică, devenit cu timpul bine cunoscut la nivel internațional. Chiar din primul an a început să funcționeze departamentul științific al institutului și doctorantura. Activitatea Politehnicii din Chișinău era indispensabil legată de dezvoltarea industriei Moldovei prin crearea noilor întreprinderi industriale.

Cu o energie deosebită erau create punți de legătură și colaborare atât în spațiul URSS, cât și la nivel internațional. În primul an de activitate a fost constituită Secția de Colaborare Internațională și a fost organizată prima Conferință Științifică și Tehnică a Institutului Politehnic, la care au fost invitați savanți și specialiști nu numai din Moldova, dar și din diferite centre științifice ale URSS, conferința respectivă devenind ulterior tradițională. Datorită acestei munci titanice, în mai puțin de zece ani de activitate, la 1 octombrie 1973, la Politehnică erau înscriși 11 mii de studenți, lucrau aproape o mie de profesori și circa o

mie de colaboratori.

Un alt mare merit al rectorului Sergiu Rădăuțanu este că a deschis larg ușile învățământului tehnic pentru zeci de mii de tineri de la sate. Prin acest act de înalt patriotism și rezistență în față politicii de rusificare promovate de puterea sovietică urma să fie școlită tânără generație, revigorată intelectualitatea și spiritul național în Basarabia.

Răfuiala autorităților cu rectorul Politehnicii nu a întârziat să vină. Destituirea din funcție a avut loc la 2 octombrie 1973 într-un stil mișlesc. Fusesse demis chiar în ziua desfășurării la Chișinău a unei ședințe cu participarea somităților din partea Academiei de Științe a URSS, printre care și a laureaților premiului Nobel, acad. Alexandr Prokhorov și Nikolai Basov, organizată concomitent cu conferință științifică a fizicienilor din Moldova. Cu siguranță, aceasta a fost o lovitură grea pentru Sergiu Rădăuțanu. Însă dovedind tărie de caracter, academicianul și-a continuat activitatea științifică și organizarea procesului de cercetare cu cea mai mare responsabilitate.

După revenirea sa la Institutul de Fizică Aplicată al Academiei de Științe, s-a centrat pe fortificarea Laboratorului Compușilor Semiconductori. Ulterior, acesta a evoluat în Centrul Știința Materialelor, actualmente Laboratorul Fizica Compușilor Semiconductori „Sergiu Rădăuțanu”. Devine membru corespondent în 1970 și membru titular al AȘM în 1972, iar mai târziu este ales vicepreședinte al AȘM. Este membru de onoare al Academiei Inginerești a Federației Ruse și al Academiei Mondiale de Cosmonautică „K. Țiolkovski” din Moscova (1992). Doctor Honoris Causa al ASEM și al universităților din Timișoara, Brașov, Chișinău, Iași.

Opera științifică a academicianului Sergiu Rădăuțanu cuprinde peste 100 de brevete de invenții și circa 1 000 de lucrări științifice publicate, în mare parte, în reviste internaționale de prestigiu, inclusiv 30 de monografii, culegeri de articole și volume colective ale multiplelor conferințe științifice organizate de savant.

Sergiu Rădăuțanu a desfășurat o vastă activitate didactică și de pregătire a cadrelor, fiind conducător a 64 de doctori în științe și doctori habilitați, președinte al Consiliului pentru conferirea gradelor științifice, membru al Comisiei Superioare de Atestare din Republica Moldova. A ținut prelegeri la universități din Franța, Germania, SUA, Coreea de Sud, Ungaria, India, Japonia etc. A participat la numeroase conferințe internaționale. A organizat în Republica Moldova șapte conferințe unionale în domeniu și Conferința Internațională „Compuși ternari și multinari” (Chișinău, 1990). A fost unul dintre organizatorii Congresului Internațional al Academiei Româno-Americane

„Moldova: Deschideri culturale și științifice spre Vest”, în 1993, și al primei Conferințe științifice NATO în 1996 la Chișinău.

Academicianul Sergiu Rădăuțanu a desfășurat o vastă activitate publică, fiind președinte al Uniunii Științifico-Tehnice din Moldova, membru al Comitetului pentru Premiile de Stat în domeniul științei, tehnicii și producției, membru al Consiliului pentru problemele științei și dezvoltării umane durabile, președinte al Societății „Dimitrie Cantemir”, președinte al Fundației „Dimitrie Gusti”, vicepreședinte al Asociației Internaționale „Știința”, codirector al unor programe de cercetare NATO.

A participat activ la elaborarea programelor de colaborare științifică și tehnică dintre România și Re-

publica Moldova în calitate de membru al Comitetului Guvernamental Interministerial. A fost membru al colegiilor de redacție pentru o serie de reviste și publicații enciclopedice, printre care *Enciclopedia Sovietică Moldovenească* în șase volume (Chișinău, 1976); *Dicționar Enciclopedic Moldovenesc* (Chișinău, 1989); *Literatura și Arta Moldovei: Enciclopedie* în două volume (Chișinău, 1985); *Dicționar Politehnic Rus-Moldovenesc (Român)* (Chișinău, 1983), *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei (seria Fizică și Tehnică)*, revista internațională *Solar Energy Materials and Solar Cells*.

Laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova (1983 și 1998), academicianul Sergiu Rădăuțanu a fost decorat cu „Ordinul Republicii”, alte două ordine și mai multe medalii.

Mihai Jomir. *Fântâna văduvelor*, u.p., 1990